

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ»

ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№ 2(18) сәуір-маусым 2019
ISSN 2710-3994

Бас редактор:
Қабылдинов Зиябек Ермұқанұлы

Редакциялық алқа:

- Абашин Сергей Николаевич – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Санкт-Петербургтегі Европа университеті (Ресей)
- Абдырахманов Толобек Абылович – тарих ғылымдарының докторы, профессор, И. Арабаев атындағы Қызыл мемлекеттік университетінің ректоры. (Қырғызстан)
- Аяған Бүркітбай Ғелманұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институты директорының орынбасары. (Қазақстан)
- Әлімбаев Нұрсан – тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік музейінің директоры. (Қазақстан)
- Әбусейтова Меруерт Қуатқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Р. Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының «Тарихи материалдарды зерттеу» орталығының директоры. (Қазақстан)
- Әбіл Еркін Аманжолұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институтының директоры. (Қазақстан)
- Голден Кэти Стромилл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Миссисипи өңірлік мемлекеттік университеті (Mississippi Valley State University) (АҚШ)
- Кәрібаев Берекет Бақытжанұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, «Қазақстан тарихы» кафедрасының меңгерушісі. (Қазақстан)
- Қожамжарова Дария Пернешқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің ректоры. (Қазақстан)
- Кожирова Светлана Басиевна – саясаттану ғылымдарының докторы, профессор, Фудан Университетінің Қытай және Орталық Азияны зерттеу орталығының мен «Астана» ХҒК бірлескен директоры (Қазақстан)
- Козодой Виктор Иванович – тарих ғылымдарының докторы, профессор. (Ресей)
- Көкебаева Гүлжауһар Какенқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты (Қазақстан)
- Көмеков Болат Ешмұхамедұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Халықаралық қытайтану институтының директоры, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Қазақстан)
- Матыжанов Кенжехан Ісләмжанұлы – филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі, М.О. Әуезов атындағы әдебиет және өнер институтының директоры. (Қазақстан)
- Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания)
- Муртазаева Рахборхон Хамидқызы – тарих ғылымдарының докторы, Мирзо Ұлықбек атындағы Өзбекстан ұлттық университеті «Өзбекстан тарихы» кафедрасының профессоры. (Өзбекстан)
- Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – PhD доктор, Гданьск қаласындағы Екінші дүниежүзілік соғыс мұражайының ғылыми қызметкері. (Польша)
- Римантас Желвис (Želvy Rimantas) – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Вильнюс педагогикалық университеті (Литва)
- Самашев Зайнолла Самашұлы – археолог, тарих ғылымдарының докторы, профессор, Герман археология институтының корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Ә. Марғұлан атындағы Археология институты. (Қазақстан)
- Сайлан Болат Санабайұлы – тарих ғылымдарының докторы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. (Қазақстан)
- Смағұлов Оразақ Смағұлұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Балон ғылым академиясының корр.-мүшесі, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы сыйлықтың лауреаты, ғылым мен техниканың еңбек сіңірген қайраткері, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
- Сыдықов Ерлан Бәтмашұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ректоры. (Қазақстан)
- Таймағамбетов Жәкен Қожахметұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР Ұлттық музейі. (Қазақстан)

Жауапты редактор:
Қаипбаева Айнагүл Толғанбайқызы

Ғылыми редактор:
Қозыбаева Махаббат Мәлікқызы

Редактор:
Кубеев Рустем Жаулыбайұлы

Жауапты хатшы:
Қоңқабаева Арайлым

Техникалық хатшы:
Хумарзах Алтынбек

Главный редактор:
Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

Абашии Сергей Николаевич – доктор исторических наук, профессор, Европейский университет в Санкт-Петербурге (Россия)

Абдырахманов Толобек Абылович – доктор исторических наук, профессор, ректор Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева (Кыргызстан)

Алимбай Нурсан – кандидат исторических наук, профессор, директор Центрального государственного музея Республики Казахстан (Казахстан)

Абусеитова Меруерт Хуатовна – доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Республиканского центра по изучению исторических материалов Института востоковедения имени Р.Б. Сулейменова (Казахстан)

Абиля Еркин Аманжолович – доктор исторических наук, профессор, директор Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)

Аяган Буркитбай Гелманович – доктор исторических наук, профессор, заместитель директора Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)

Голден Кэത്തി Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Государственный университет долины Миссисипи (Mississippi Valley State University) (США)

Исмагулов Оразак Исмагулович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, член-корр. Болонской академии наук, лауреат премии им. Ч.Ч. Валиханова, заслуженный деятель науки и техники, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (г. Нур-Султан, Казахстан)

Карибаев Берекет Бахытжанович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, заведующий кафедрой истории Казахстана, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)

Кожамжарова Дария Пернешовна – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Южно-Казахстанского университета им. М.Ауэзова (Казахстан)

Кожирова Светлана Басиевна – доктор политических наук, профессор, содиректор Центра исследования Китая и Центральной Азии Фуданьского Университета и МНК «Астана», руководитель Центра китайских и азиатских исследований (Казахстан)

Козодой Виктор Иванович – доктор исторических наук, профессор (Россия)

Кокебаева Гульжаухар Какеновна – доктор исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч.Валиханова КН МОН РК (Казахстан)

Кумекоев Болат Ешмухамбетович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, директор Международного института кипчаковедения Казахского национального университета имени аль-Фараби, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (Казахстан)

Матыжанов Кенжехан Слямжанович – доктор филологических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Института литературы и искусства им. М. Ауэзова (Казахстан)

Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания) Муртазаева Рахборхон Хамидовна – доктор исторических наук, профессор кафедры «Истории Узбекистана»

Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека. (Узбекистан)

Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – доктор PhD, профессор, главный специалист научного отдела Музея Второй мировой войны г. Гданьска (Польша)

Римантас Желвис (Želvys Rimantas) – доктор педагогических наук, профессор, Вильнюсский педагогический университет (Литва)

Самашев Зайнолла Самашевич – археолог, доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. Германского археологического института. Институт археологии им. А.Маргулана КН МОН РК (Казахстан)

Сайлан Болат Санабаевич – доктор исторических наук, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)

Сыдыков Ерлан Батташев – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Казахстан)

Таймагамбетов Жакен Кожакметович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, Национальный музей РК (Казахстан)

Ответственный редактор:
Каипбаева Айнагуль Толганбаевна

Научный редактор:
Козыбаева Махаббат Маликовна

Редактор:

Кубеев Рустем Джаулыбайулы

Ответственный секретарь:
Конкабаева Арайлым Нурболатовна

Технический секретарь:
Хумарзах Алтынбек

Editor-In-Chief:

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Members of editorial board:

Abashin Sergei Nikolaevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, European University at St. Petersburg (Russia)
Abdyrakhmanov Tolobek Abylovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Rector of I. Arabaev Kyrgyz State University (Kyrgyzstan)

Alimbay Nursan – Candidate of Historical Sciences, Professor, Director of the Central State Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Abusseitova Meruert Khuatovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of the Republican Center for the Study of Historical Materials at R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies (Kazakhstan)

Abil Yerkin Amanzholovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Ayagan Burkitbai Gelmanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Deputy Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Golden Kathie Stromile – PhD, Mississippi Valley State University (USA)

Ismagulov Orazak Ismagulovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Corresponding Member of Bologna Academy of Sciences, winner of Ch.Ch. Valikhanov Award, Honored Worker of Science and Technology, Professor of L.N. Gumilyov University (Kazakhstan)

Karibayev Bereket Bakhytzhonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Head of the Department of History of Kazakhstan, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Kozhamzharova Daria Perneshovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of the Republic of Kazakhstan, rector of the M. Auezov South Kazakhstan University (Kazakhstan)

Kozhirova Svetlana Bassieva – Doctor of Political Science, Professor, Co-Director of the Center for the Study of China and Central Asia of Fudan University and the International Scientific Complex of the National Company "Astana", Head of the Center for Chinese and Asian Studies (Kazakhstan)

Kozodoi Viktor Ivanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor (Russia)

Kokebayeva Gulzhaukhar Kakenovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, chief researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology CS MES RK (Kazakhstan)

Kumekov Bolat Eshmukhambetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Director of the International Institute of Kipchak Studies of the Al-Farabi Kazakh National University, Professor at L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Matyzhanov Kenzhekhan Slyamzhanovich – Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of M. Auezov Institute of Literature and Art (Kazakhstan)

Morrison Alexander – PhD, Professor, University of Oxford (UK)

Murtazayeva Rakhborkhon Khamidovna – doctor of Historical Sciences, Professor at the Department of «History of Uzbekistan» of Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan. (Uzbekistan)

Panto Dmitri – PhD, researcher at the Museum of the Second World War in Gdansk (Poland)

Rimantas Želvys – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vilnius Pedagogical University (Lithuania)

Samashev Zainolla Samashevich – archaeologist, Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of German Archaeological Institute. A. Marghulan Institute of Archeology CS MES RK (Kazakhstan)

Sailan Bolat Sanabayevich – Doctor of Historical Sciences, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Sydykov Erlan Battashevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Rector of L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Taimagambetov Zhaken Kozhakhmetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, National Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Executive Editor:

Kaipbayeva Ainagul Tolganbayevna

Scientific Editor:

Kozybayeva Makhabbat Malikovna

Editor:

Kubeyev Rustem Dzhaulybayevich

Executive Secretary

Konkabayeva Arailym Nurbolatovna

Technical secretary:

Khumarzak Altynbek

ӘОЖ 930.001.83

ТҮРКІСТАНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ҰЙЫМДАРДЫҢ КЕҢЕСТІК БИЛІКТІҢ ОРНАУЫНА БАЙЛАНЫСТЫ ҰСТАНЫМДАРЫ

Жүрсінбаев Б.А.

Тараз мемлекеттік педагогикалық университеті, т.ғ.к.

Аңдатпа. 1917 жылы Ресейдегі Қазан төңкерісінен кейін Түркістандағы саяси жағдай шиеленісіп кетеді. Өлкедегі ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдар жергілікті тұрғындардың қолдауына сүйене отырып большевиктердің билікті алуға деген ұмтылысына төтеп беруге тырысады. Әсіресе «Құрылтай» мұсылман комитеті, «Милли-шуро», «Шуро-и-Ислам» ұйымы сияқты ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдар большевиктер саясатын қолдамайтындығын өз мәлімдемелерінде ашық білдірді. Түркістандағы ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың Кеңестік биліктің орнауына байланысты ұстанымдары ашып көрсету сол кездегі өлкенің саяси өмірінің ерекшеліктерін терең аңғаруға өз септігін тигізеді. Сондықтан қарастырылып отырған тақырыпты тарих ғылымындағы өзекті мәселелердің біріне арналған деуге негіз бар.

Түйін сөздер: жұмысшы-солдат депутаттарының кеңестері, уақытша үкімет, Қазан төңкерісі, Түркістан өлкесі, ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдар

ПОЗИЦИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ ТУРКЕСТАНА В СВЯЗИ С СТАНОВЛЕНИЕМ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ

Джурсунбаев Б.А.

Таразский государственный педагогический университет, к.и.н.

Аннотация. В 1917 году после октябрьской революции в России политическая ситуация в Туркестане обострилась. Поддерживаемые местным населением национальные общественно-политические организации края пытаются противостоять захвату власти большевиками. Открытое показание позиции национальных общественно-политических организаций Туркестана в связи с становлением советской власти содействует пониманию сути особенности политической жизни края того времени. Поэтому данная тема посвящена одному из важных проблем исторической науки.

Ключевые слова: Национальные общественно-политические организации, Туркестанский край, Октябрьская революция, Временное правительство, Советы рабочих и солдатских депутатов.

POSITIONS OF NATIONAL SOCIAL AND POLITICAL ORGANIZATIONS OF TURKESTAN IN CONNECTION WITH THE FORMATION OF SOVIET POWER

Dzhursunbaev B.A.

Taraz State Pedagogical University, Ph.D.

Abstract. In 1917, after the October revolution in Russia, the political situation in Turkestan worsened. The regional social and political organizations supported by the local population are trying to resist the

seizure of power by the Bolsheviks. The open testimony of the position of the national socio-political organizations of Turkestan in connection with the establishment of Soviet power contributes to the understanding of the essence of the features of the political life of the region at that time. Therefore, this topic is devoted to one of the important problems of historical science.

Keywords: National socio-political organizations, Turkestan region, October Revolution, Provisional Government, Councils of workers and soldiers' deputies.

Кіріспе

1917 жылы күзде Түркістандағы саяси күрестің шиеленісуі Уақытша үкіметтің өлкелік комитеті мен осындағы жұмысшы-солдат депутаттары арасындағы текетірестен айқын көрінді. Орталықтағы, ең алдымен Петроград және Москва Кеңестерінің үлгісімен Ташкенттегі Перовскідегі, Черняевтағы, Сырдария облысының басқа қалалары мен теміржол бойындағы елді мекендердегі Кеңестер өкіметті тұтастай өз қолдарына алу үшін ашық күрес жүргізіп, заңсыз әрекеттерге барды. Осындай тарихи үрдістің терең астарын түсіну үшін Түркістандағы ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың Кеңестік биліктің орнауына байланысты ұстанымдарын зерттей түсу қажет.

Талқылау нәтижесі

Түркістан өлкесіндегі қоғамдық-саяси ұйымдардың құрылу мен қызметіне байланысты алғашқы пікірлер XX ғасырдың алғашқы ширегінде жарияланған еңбектерде-ақ көрініс берді. Бұл ретте Т. Рысқұловтың [Т.Рыскулов, 1925], Г. Сафаровтың [Г.Сафаров, 1922], және С. Муравейскийдің [С.Муравейский, 1924] еңбектерінде Түркістан аумағындағы өңірлерде құрылған қоғамдық-саяси ұйымдардың құрылуы мен қызметі жайлы пікірлер білдірілгенін ерекше атап өтуге болады. Осы аталған авторлардың еңбектерінде зерттеулер бұл мәселеге жаңа қырынан қарауға мүмкіндік береді.

Нәтижесі. Түркістандағы ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдарының рөлін ашып көрсету арқылы Қазан төңкерісі кезінде Қазақстанда орын алған саяси оқиғалардың тарихын тереңірек түсінуге мүмкіндік аламыз. Сонымен бірге ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың тарихтағы алар орнына шынайы баға беру мүмкіндігі арта түседі.

Негізгі бөлім

1917 жылдың 25 қазанындағы Петроградтағы қарулы көтеріліс Ақпан революциясының демократиялық реформаларына үміт артқан ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдарға үлкен соққы болып тиді. Петроградтағы оқиға нәтижесінде Уақытша үкіметтің құлатылып, билікке большевиктер партиясының келуі түркістандық большевиктерге жаңа серпін беріп, олардың өлкеде өздері жетекшілік ететін кеңестердің билігін орнатуға деген талпынысын күшейте түсті. Түркістандық большевиктер өздерінің мұндай талпынысында өлке тұрғындарының басым көпшілігін құрайтын жергілікті мұсылман тұрғындарының қоғамдық-саяси ұйымдарының пікіріне құлақасуға құлық таныта қоймады. Ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдар большевиктер билігіне қарсы екендіктерін, Уақытша үкіметке әлі де қолдау көрсетуге даяр екендіктерін білдіріп жатты. М. Шоқай жетекшілік еткен Түркістан өлкесі мұсылмандарының орталық кеңесі өлкедегі барлық қоғамдық-саяси ұйымдарға жеделхаттар жолдап, өлкедегі Уақытша үкіметтің билік орындарына қолдау көрсетуге, қажет болса күш қолдануға үндеді. 27 қазан күні өткен Түркістан өлкесі мұсылмандарының орталық кеңесінің мәжілісінде Уақытша үкіметтің Бас комиссары П.А. Коровиченкоға мұсылмандар барынша қолдау көрсетуі қажет деген шешім қабылданды. Сол күні өлкедегі түрлі ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардан Түркістан өлкесі мұсылмандарының орталық кеңесіне «билікті тартып алу әрекетіне қарсылық көрсетуге көмек көрсетуге уәде еткен»

жеделхаттар да келіп түсіп жатты. Түрік федералистер партиясының жетекшісі И. Шагиахметов та мерзімді басылымдар арқылы Түркістанда большевиктер бүлігі сөзсіз жеңіліске ұшырайтындығы, мұндай әрекетке жергілікті халық күшпен төтеп беретіндігі жөнінде мәлімдеме таратты [Р.Абдуллаев, 2000, с.61]. Большевиктердің төңкеріс жасап, Петроградта Уақытша үкіметті құлатуына орай 1917 жылы 8 қыркүйекте «Бірлік туы» газетінде «Большевиктер» деген айдармен мақала жарияланып, жергілікті халықты бұл партия өкілдерінен сақтануға, өлкедегі Уақытша үкіметтің билік орындарына қолдау танытуға шақырылды. Онда былай делінген еді: «Көктемде өзгеріс басталысымен Русия бұқаралары бостандықтың рақатын тыныштықпен көру ниетімен соғыстың бітуін тіледі. Жеңбей қоймаймыз деген айқайдан да гөрі кісі жері алынбай, бірі біріне шығын төлетпей әр патшалық өзі барымен қалып, бітім болсын деген айқай барша жұрттың аузынан бірдей шығып жүрді. Октябрьдің аяғында қанша қырғын соғыстан кейін большевиктер Уақытша үкімет әскерлерін жеңіп үкіметті қолына алып қойды. Мұндай қырғын жалғыз Петербор, Мәскеу демей басқа шаһарлардың көбісінде болды. Көп шаһарлар большевикті өкімет санамай өз алдына тіршілік қылып тұр Бүтін Русия большевиктерге мылтықтарынан сескенген бағынса да біздің Түркістанда мұндайға жол жоқ дейік. Жұрт болып бұған төтеп берейік».

Қазан төңкерісіне байланысты Жетісу облысындағы «Құрылтай» мұсылман комитеті, облыстық Қазақ-қырғыз комитеті және «Милли-шуро» ұйымдары да большевиктер саясатын қолдамайтындығын өз мәлімдемелерінде ашық білдірді [КРОММ. 9-к., 1-т., 26-іс. 34-36-п.]. «Шуро-и-Ислам» ұйымы да Қазан төңкерісіне байланысты мынандай қарар шығарып, оны 1917 жылы 9 қарашада «Туркестанское слово» газетіне жариялаған болатын: «Уақытша үкіметтің өлкедегі жоғары өкілі Бас комиссар мен оның көмекшісі жүргізіп отырған саясат Түркістан өлкесінің барлық тұрғындарының мүддесіне сай. Бұл күндер республиканың күйретіп, монархияны қалпына келтіреді ме деген аландаушылықты тудыруда. «Шуро-и-Ислам» ұйымы Бас комиссар республика заңдарының және Уақытша үкіметтің билігінің мызғымастығына, Түркістанда тәртіп пен тыныштықтың сақталуына кепіл бола алтындай тегеурінді шара қолданады деген сенімде. Мұны қамтамасыз етуде Бас комиссарға «Шуро-и-Ислам» ұйымы барынша қолдау көрсетеді». Большевиктердің Петроградтағы төңкерісіне және өлкедегі Уақытша үкіметтің органдарына қатынас мәселесі 1917 жылдың 26 қазаныны күні өтіп жатқан Түркістан өлкесі шаруаларының екінші съезінде де арнайы қаралып, онда ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың большевиктер төңкерісіне байланысты ұстанымдары секілді шешім қабылданды. Түркістан өлкесі шаруаларының екінші съезінің делегаттары биліктің большевиктер үстемдік етіп отырған кеңестердің қолына өтуіне қарсы екендіктерін ашық танытып: «Бүкілресейлік құрылтай жиналысы шақырылғанға дейін Түркістандағы және орталықтағы билік Уақытша үкіметтің қолында қалуы тиіс» деген қаулы қабылдаған еді.

Ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың орталықта большевиктердің билікке келуіне байланысты ұстанымын Ферғана өңіріндегі жұмысшы-солдат депутаттарының кеңестері де қолдады. Ондағы кеңестер Ташкенттегі билікті орталықтағыдай большевиктер тартып алмауы үшін Ташкент қаласына өздері құрған отрядты жіберуге даяр екендіктерін танытты. Түркістан өлкесіндегі биліктің большевиктердің қолына өтуін барлық бірдей кеңестер қолдай қоймады. Ондай талап негізінен Ташкенттегі бірқатар өндіріс орындарының жұмысшылары мен гарнизондардағы солдаттардың тарапынан көтерілді. Олардың талабы Ташкент жұмысшы-солдат депутаттарының кеңесіндегі большевиктер тарапынан қолдаушылыққа ие болды. Өлкенің Ташкенттен басқа қалаларындағы жұмысшы-солдат депутаттары кеңестері билікті большевиктер қолына өткеру бағытында қызыу жұмыстарды жүргізбеді. Керісінше, Ташкенттен басқа қалалардағы жұмысшы-солдат депутаттары кеңестерінің көпшілігі Уақытша үкіметке қолдау танытып жатты. Оның үстіне биліктің кеңестер қолына өтуді жақтаған қозғалысқа жергілікті емес

халық өкілдері қатысты. Түркістандық кеңестердің билік жөніндегі ұстанымдары Қазан төңкерісі оқиғасынан кейін күрделі өзгеріске түсті. Оған бұл оқиғадан кейін кеңестер құрамына жаппай қайта сайлаулар өткізу әсер етті. Бұл сайлаулардың барысында кеңестер құрамындағы меньшевиктер мен эсерлер ығыстырылып, оның құрамында негізінен большевиктер мен солшыл эсерлер қалған еді. Түркістан өлкесіндегі кеңестердің тағы бір ерекшелігі – кеңестер құрамында жергілікті халық өкілдерінің мардымсыз болуы еді. Тіпті кейбір өңірлердегі кеңестер құрамында жергілікті халық өкілдері мүлдем болмады десе де болатын. Бірақ бұған қарамастан Ташкенттегі большевиктері шұғыл түрде билікті тартып алуға кірісіп жатты. Осыған орай Уақышша үкіметтің Түркістан комитеті Бас комиссарының көмекшісі Г.И. Дорреер Қазан төңкерісі тақап қалған кезде А.Ф. Керенскийге былай деп жазған еді: «22 қазанға қарай Бас комиссардың қолында Ташкенттегі жұмысшы-солдат депутаттары кеңесінің атқару комитеті билікті тартып алу бағытында қару күшімен қастандық ұйымдастырып жатқандығын айғақтайтын мәліметтер болды. Бұл қастандық большевиктердің бүкілресейлік деңгейдегі қастандығымен байланысы барлығына ол күмәндәнған жоқ» [Р. Абдуллаев, 2000. 63]. Петроградтағы оқиғадан соң іле-шала, Ташкенттегі кеңестердің атқару комитетінің мәжілісі өтіп, онда қарулы көтеріліске тезірек даярлану жөнінде шешім қабылданған еді. Сондай-ақ бұл мәжілісте революциялық әскер бөлімдердің командирлері тағайындалып, олардың міндеттері және Ташкенттегі кеңестердің атқару комитеті қарулы көтерілісті даярлаудың штабы болып белгіленген-ді [П.Домогатский, 1991. 163]. Сол тұста Түркістан өлкесіндегі әскери бөлімдердегі большевиктік пиғылдағы полк комитеттері әскерилер арасында: «Жұмысшы-солдат депутаттары кеңесінің бұйрығына сәйкес әскери басшылықтың шешімдерін орындамандар» деген мазмұндағы үндеулер таратып жатты. Түркістан өлкесінде қарулы көтеріліске қызу әзірлік жұмысын жүргізіп жатқандардың әрекетіне жауап ретінде 27 қазан күні Бас комиссар П.А. Коровиченко мынандай мазмұндағы бұйрық шығарды: «Большевиктердің Петроградта қарулы көтеріліс ұйымдастыруымен бір мезетте Ташкент жұмысшы-солдат депутаттары кеңестерінің атқару комитеті Ташкенттегі гарнизондарға менің ешқандай бұйрығымды орындамау жөнінде өтініш білдірген мәлімдемелер таратты. Өңшең большевиктерден құралған Ташкент жұмысшы-солдат депутаттары кеңесінің атқару комитетінің үндеуін петроградтық большевиктерді қолдауға және өлкедегі билікті тартып алуға бағытталған деп бағалай отырып, Ташкент қаласы мен Сырдария облысының Ташкент уезін әскери жағдайда деп жариялаймын» [Туркестанское слово, 1917. 9 ноябрь].

Уақытша үкіметтің Бас комиссары П.А. Коровиченконың мұндай бұйрығына қарамастан Ташкенттегі жұмысшы-солдат депутаттары кеңесі теміржол жұмысшыларына арқа сүйей отырып, қарулы көтеріліске шықты. Бас комиссар П.А. Коровиченко тарапында большевиктерге қарсылық көрсетуде жергілікті халық өкілдері де болды. Бірақ бұған қарамастан қарулы көтеріліске шығушылар Коровиченко мен оның көмекшісі Доррерді тұтқынға алуға қол жеткізді. Ташкентте болған бұл оқиғаның орын алуы «Бірлік туы» газетінде былайша көрініс тапты: «Ташкент шаһарында 28-ші октябрьде большевиктер мен үкімет әскері арасында атыс басталды, олар жағында солдаттар мен қара жұмыскерлер, үкімет жағында атты казактар мен әскри мектептерде оқып жүрген юнкерлер болды. Төбелес бастапқыда шаһардың шетінде, вокзал жақта шыққан еді; соңынан бірте-бірте большевиктер үкімет әскерін шаһар ішіне қуып тығып. Ойранды көшелерде салды, екі жақтан да мылтық, тапанша, пулемет һәм бомба атылып, өтірік емес – нағыз шын соғыстың өзі болды. Халық жаман сасып, көшеге шыға алмай, үйлерінде бұғып отырды. Большевиктер жеңген жерінде үйлерге кіріп, бала-шағаны өлтіріп, бұйымдарды тонайды екен деген дақыртбен бала-шаға, қатын-қалашта үрей қалмады, ескі шаһарға, қышлақтарға қашып шығушылар көп болды. Онан соң большевиктер ескі шаһарға барып ойран салмақшы екен деген лақап тарады. Соның үшін мұсылмандар қаруланып, ескі шаһар мен жаңа шаһардың арасында тұрды. Содан ноябрьдің біріне шейін 4 күн ұдайы қып-қызыл төбелес болып, қанша халық

қырылды. Соғысушылардан бөтен жай адамдардан көшеге шығамын деп оққа ұшқандар да көп болды. Ақыры ноябрьдің бірінші күніне қарсы түн ортасынан соң большевиктер әбден жеңіп, крепость соларға тапсырылды. Генеральный комиссар Коровиченко һәм серігі Доррер большевиктердің қолына түсіп, қамауға жіберілді. Сонда да ертеңгі түске шейін онда-мұнда атыстар болып, анық тыныштық басталмады. Большевиктер жеңген жерде еш бұзақылық көрсеткен жоқ. Тек, 1 ноябрь күні үйлерді тінтіп, халықтың қолындағы мылтықтарды жиып алды. Онан кейін шаһарда тыныштық бірте-бірте жайғасып, тіршілік белгілі қалпына айнала бастады. енді шаһарға большевиктер қожайын» [Бірлік туы, 1917. 8 ноябрь]. 1 қараша күні Ташкент жұмысшы-солдат депутаттарының кеңесі өлке жұртшылығына арнап өлкелік биліктің «демократиялық күштердің» қолына өткенін хабарлаған мәлімдеме таратты. 2 қарашада Ташкент қаласында Түркістан өлкелік кеңестің, Ташкент кеңестерінің атқару комиеті, Түркістан өлкелік Ресей социал-демократиялық жұмысшы партиясының, Түркістан өлкелік шаруа депутаттарының кеңесі, Ташкент қалалық думасының, Түркістан өлкелік пошта-телеграф ұйымының және Кушкадағы жұмысшы-солдат депутаттары кеңесінен 30-ға жуық өкілдер қатысқан мәжіліс ұйымдастырылып, онда 9 адамнан тұратын Түркістан өлкелік атқару комитетін туралы шешім қабылданды. Оған Түркістан өлкелік жұмысшы-солдат депутаттары кеңесінен 3 адам, өлкелік Қазақ-қырғыз кеңесінен 1 адам, өлкелік мұсылмандардың орталық кеңесінен 1 адам, өлкелік Ресей социал-демократиялық жұмысшы партиясынан 1 адам және өлкелік социал-революционерлер бюросынан 1 адам енетін болды [Наша газета, 1917. 8 ноябрь].

Ташкенттегі ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдар большевиктердің Уақытша үкіметтің Түркістан комитетінің өкілдерін тұтқынға алуына бірден қарсылық танытты. Түркістан өлкесі мұсылмандарының орталық кеңесі, «Шуро-и-ислам», «Шуро-и-улема», Түркістан өлкелік Қазақ-қырғыз кеңесі, Түрік Федералистері партиясы секілді т.б. ұйымдардың жетекшілері өлкедегі биліктің Түркістан комитеті қолында қала беруін талап етті. Ұлттық демократиялық күштер Түркістанның жергілікті халқы өз тағдырын өздері шешуі тиіс деп санады. Сол кезде «Улуг Туркестан» газеті де өлкедегі ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдарды бірлесе әрекет етуге, жергілікті халықтың тағдырын большевиктер қолына қалдырмауға үндеп жатты. Түркістан өлкесіндегі барлық биліктің Түркістан өлкелік атқару комитетіне өткізу жөнінде шешім қабылдаған мәжіліске орай «Туркестанское слово» газеті былай деп жазды: «Аталған мәжіліске қатысқан 8 ұйымның өкілдері оған қандай жолмен қатысты? Оған мұсылман тұрғындары атынан «Шуро-и-улема» ұйымының өкілдерінен басқа ешкім де қатысқан жоқ. Оның өзінде бұл ұйымның өкілдеріне шешуші дауыс беруге өкілеттілік берілмеді. Мұсылмандар Түркістан тұрғындарының 95 пайызын құрайды. Олардың пікірін сұрамастан өлкеде жаңа билікті жария ету көпшілікке жасалған қиянат ғой» [Туркестанское слово, 1917. 10 ноябрь]. 9 қараша күні Түркістан өлкесі мұсылмандарының орталық кеңесі, «Шуро-и-Ислам» және Түркістан өлкелік Қазақ-қырғыз кеңесі ұйымдарының біріккен мәжілісі өтіп, онда большевиктердің өлкедегі билікті тартып алуына байланысты мынандай мазмұндағы қаулы қабылданды: «Ташкенттегі жеңімпаздар құрғалы отырған Түркістан өлкелік атқару комитетіндегі 9 орынның 2 орнын ғана, ал оның жанында құрылатын кеңестің 24 орынның 4 орнын ғана мұсылмандарға қалдырып, өздерін бұрынғы патша өкіметі кезіндегідей саясатты қолдайтындықтарын танытып отыр. Мұндай зорлық саясат мұсылмандардың бойына өлкедегі орыстарға деген жеккөрушілікті ұялатады. Біз достық қарым-қатынасты сақтауды жақтайтындықтан мұндайға жол бере алмаймыз. Ташкенттегі оқиға Құрылтай жиналысының шақырылуының шегерілуіне әсер ететіндіктен, мұсылмандарға өлкеде қалыптасқан ахуалдан шығудың жолын қарастыруға ықпал етеді. Ташкент большевиктерінің болашақ Түркістан комитетіндегі 9 орыннан 2 орын және оның жанындағы кеңестің 24 орнынан 4 орын қалдырған садақасы бұл мәселені шеше алмайды. Сондықтан мұсылман ұйымдары өлкелік атқару комитетіне және оның жанындағы кеңеске кіруден бас

тартып, өлкедегі билік мәселесін мұсылмандардың тұрмысына үйлесімді етіп әрі азшылықағы халықтардың мүддесін ескере отырып өз беттерінше шешеді» [Туркестанские ведомости, 1917. 17 ноябрь].

Ұлттық демократиялық күштердің Түркістан өлкелік атқару комитетіне өз өкілдерін жіберуде бас тартқаны жөнінде өлкедегі қазақ тұрғындары арасына «Бірлік туы» газеті мынандай мазмұндағы хабар таратты: «Большевиктер бұрынғы Түркістан комиеті мен Генеральный комиссардың орнына Уақытша Түркістан комитетін жасады. Оның 9 ағзасы болмақ; Түркістан аймағының солдат һәм жұмыскерлер советінен 3, крестьяндар советінен 2, Қазақ-қырғыз советінен 1, Мұсылмандар советінен 1, социал-демократ партиясы бюросынан 1, һәм социал-революционерлер партиясы бюросынан 1. Онан соң ол комитет қасында 22 кісілік бір кеңес болмақ. Оған кіретін ағзалар; түркістан аймағының солдат һәм жұмыскерлер советінен 3, крестьяндар советінен 3, Қазақ-қырғыз советінен 2, мұсылмандар советінен 2 адам. Бұл жаңа өкімет ағзаларының көбі сайланып, бұл күнде іс жүргізе бастаса керек. Бірақ қазақ-қырғыз һәм мұсылмандар советі оған өкілдерін жібермей тұр».

Ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдар осылайша Ташкент большевиктері құрған Түркістан өлкелік атқару комитетіне енуге бірауыздан қарсылық танытты. Түркістан өлкесі мұсылмандары орталық кеңесінің төрағасы м. Шоқайдың сол тұстағы әрекеті туралы К.Л. Есмағамбетов былай деп жазады: «Қазан төңкерісіне байланысты туындаған мәселелерді талқылау үшін М. Шоқай қазақ зиялыларымен бас қосуға Орынборға іссапарға барады. Қазақ зиялыларымен мұнда М. Шоқаймен кездесуінде тәуелсіздік үшін күресті жалғыз Түркістанмен шектемей, оны қазақ облыстарымен, башқұрт, татар халықтарының қозғалысымен ұштастыру, большевиктерді мойындамау, Құрылтай жиналысына адалдықты сақтау жөнінде ортақ ұйғарым жасалады. Осы шешімді басшылыққа алған М. Шоқай Ташкентке оралған кезде мұндағы өкімет билігі 28 қазанда бүлік көтерген орыс жұмысшылары мен солдаттарының қолына өткен болатын. Осыған байланысты ол Ұлттық орталықтың мүшелерімен бірге Самарқанға, одан Ферғанаға, Жаңа Маргеланға келеді. М. Шоқай кеңес өкіметіне қарсы күрес орталығы бола алатын үкімет құру жөніндегі орыс демократтарының ұсынысынан бас тартып, Ұлттық орталықтың таяу арадағы мақсаттарын белгілеумен шұғылданады. Оның кеңеске қарсы бірден ашық күреске шығудан бас тартып, жалтақтауының бір себебі болатын. Алғашқы кезде ол Петроградтағы кеңес өкіметі орыстар мен мұсылмандар арасында ұлтараздығын өршітіп отырған Түркістан большевиктерін сабасына түсіреді деп ойлады» [К.Есмағамбетов, 2008. 123]. Большевиктер билікті қолына алғаннан кейінгі жағдайда Ташкент қаласы думасының алғашқы мәжілісі 8 қараша күні өтті. Бұл мәжіліске Түркістан өлкесі мұсылмандарының орталық кеңесі атынан У. Ходжаев, «Шуро-и-Ислам» ұйымы атынан Т. Нарботабеков пен Мұнауар қари, Түркістан өлкелік Қазақ-қырғыз кеңесі атынан С. Ақаев қатысты. Қалалық думаның мәжілісі Ташкенттегі төңкерісті талқылау барысында ұлттық-қоғамдық саяси ұйымдардың өкілдері большевиктер тарапынан құрылған Түркістан өлкелік атқару комитетін мойындамайтындықтарын танытты. Олардың мұндай ұстанымдары қалалық дума мәжілісінің жаңа билікке байланысты бірегей шешімге келе алмауына әсер етті. Сондықтан бұл мәселе жөнінде түбегейлі шешім қабылдау 12-14 қараша аралығында өткелі отырған Түркістан өлкесі қалаларындағы өзін-өзі басқару мекемелерінің съезінің үлесіне қалдырылды. Түркістан өлкесіндегі қалалардың өзін-өзі басқару мекемелерінің Ташкент қаласында өткен съезіне облыстардан 26 өкіл қатысты. Олардың қатарында Түркістан өлкелік Қазақ-қырғыз кеңесінің өкілі С. Ақаев, «Шуро-и-Ислам» ұйымының өкілі Т. Нарботабеков пен А. Миразимов, «Шуро-и-улема» ұйымының өкілі А. Махмудов болды. Съездің күн тәртібіне Бүкілресейлік Құрылтай жиналысына дейін өлкедегі билікті ұйымдастыру басты мәселе етіліп қойды. Өлкедегі билікті ұйымдастыру мәселесін съезде талқылау барысында ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың өкілдері большевиктер төңкерісін айыптады. Мәселен, Түркістан

өлкелік Қазақ-қырғыз кеңесінің өкілі С. Ақаев «Уақытша үкіметтің өлкедегі билігін жоюдың еш қажеті жоқ, оны өзгертудің қажеттілігін көріп тұрған жоқпын», деп мәлімдеді. Съезде сөз алған «Шуро-и-Ислам» ұйымының өкілі А. Миразимов былай деді: «Жұмысшы-солдат депутаттарының кеңесі тұрғындардың басым бөлігін құрайтын мұсылмандарды шет қалдырды. Азғантай ғана адамдардан тұратын топ бәрімізге әмірін жүргізбекші. Биліктің орталық органын құру қажет. Бірақ оған өкілдер тұрғындардың құрамына қарай пропорциональды түрде енгізілуі тиіс. Қазіргі өкімет тұрғындардың мүддесіне сәйкес емес» [Улуг Туркестан, 1917: 1].

«Шуро-и-улема» ұйымының өкілі де съездегі өзге ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың өкілдерінің пікірін қолдай отырып: «Егер большевик азаматтар отанымызға қайырымды болатын болса, олар неге Құрылтай жиналысын шақыруға кедергі келтіруде? Біз, мұсылмандар, орыс революциясын зор қуанышпен қарсы алдық. Бостандық алып, тыныш өмір сүруден үміттендік. Біз бүгіндері бұл үмітімізден айырылудамыз. Мұсылмандар жұмысшы-солдат депутаттары кеңсімен есептесуді қаламайды. Біз, революция уәде еткен бостандықты жүзеге асыра аламыз ба? Бұған біздің күшіміз жетеді ме?» [Улуг Туркестан, 1917: 2], – деп мәлімдеді. Ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың өкілдерінің пікірін съезде самарқандық делегат Герцфельд те қолдады. Ол: «Өлкелік билікті қайта құрудың еш қажеті жоқ. Біздің өлкенің ерекшелігін ескеру қажет. Мен Түркістан өлкесіне өз алдына бөлек автономия керек деген ойдамын. Мұндай автономия Финляндияға ұсынылып жатқанда, неге Түркістанға да автономия ұсынылмайды?» [Улуг Туркестан, 1917: 3], – деді. Осындай пікірлердің білдірілуіне байланысты түркістан өлкесіндегі қалалардың өзін-өзі басқару мекемелерінің съезі де өлкелік билікті ұйымдастыру мәселесіне қатысты бір ұйғарымға келе алмады. Түркістан өлкесіндегі ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың өлкелік билікке байланысты бірегей ұстанымда болғанымен арада уақыт өткен сайын кейбір ұйымдар кеңестік билікпен ымыраға келу бағытына ауытқи бастады. Мұндай ұйымдардың бірі «Шуро-и-улема» ұйымы болды. Осыған орай «Бірлік туы» газеті былай деп жазған еді: «Ташкент оқиғаларынан бері қарай мұсылман ұйымдарының бірде-бірі большевиктермен жанасқан жоқ. Большевиктер бұрынғы Түркістан комитетінің орнына жаңа комитет жасап, мұсылмандар үшін онда 2 орын қойса да, мұсылман ұйымдары оған өз кісілерін жібермеді. Сол екі арада мұсылман ұйымдары ынтымағынан жекеленіп кетіп, ғлама дегендер большевиктермен ыңғайлас болуға айналды. Ғұламалар өздерінің шабарман-тілмашы С. Лапин арқылы большевиктермен астыртын «құдалық сөйлесуге» ыждахат етті. 15 ноябрьде Ташкентте съез жасамақ болып, адам жинау үшін «Біріккен мұсылман ұйымдарының бюросы» деген бірік өтірік ойлап шығарған» [Бірлік туы, 1917: 1].

Большевиктермен ымыраға келуге ыңғай танытқан «Шуро-и-улема» ұйымы «Біріккен мұсылман ұйымдарының бюросы» деген ұйым құру мақсатында өлкедегі барлық ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың өкілдерін Ташкент қаласында мәжіліс өткізуге шақырды. Бұл мәжіліс 12-15 қараша аралығында өтті. Оған «Шуро-и-улема» ұйымының өкілдерінен бөлек Түркістан өлкесі мұсылмандары орталық кеңесінен 2 өкіл, Түркістан өлкелік Қазақ-қырғыз кеңесінен 1 өкіл, «Тұран» ұйымынан 1 өкіл, Түрік Федералистері партиясы ұйымынан 2 өкіл, Сырдария облыстық Қазақ-қырғыз кеңесінен 1 өкіл, Жетісудағы мұсылмандардың «Құрылтай» ұйымынан 1 өкіл, Перовск уездік ұлттық комитеттің атынан 1 өкіл, Әулиата уездік Қазақ-қырғыз кеңесінен 1 өкіл және мұсылман әскерилері атынан 1 өкіл қатысты. С. Лапиннің төрағалық етуімен өткен мәжілістің күн тәртібіне түркістандағы билікті ұйымдастыру мәселесі қойылды. Мәжілістің барысында С. Лапин жетекшілік еткен «Шуро-и-улема» ұйымының мүшелері Түркістан өлкелік атқару комитетіне мұсылмандарға деп большевиктердің бөлген орынға әзірше қанағат тұта тұру керек, сондықтан большевиктер билігін мойындайық, кейін атқару комитетіндегі орынның санын арттыруға қол жеткіземіз деген пікірін ортаға салды. Бұл ұсынысқа Түркістан өлкесі мұсылмандарының орталық кеңесінің төрағасы М. Шоқай қарсылық

танытып, большевиктермен бірде-бір ұлттық қоғамдық-саяси ұйым байланысқа түспеу керек деген пікірін білдірді. Бұл пікірді «Шуро-и-Ислам», «Тұран», Түркістан өлкелік қазақ-қырғыз кеңесі ұйымдары мен Түрік Федералистер партисының өкілдері қолдап шықты. Соған орай мәжілісте «Шуро-и-улема» ұйымының ұсынысы өтпей қалды. Ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың мәжілісінде «Шуро-и-улема» ұйымы мүшелерінің ұсынысында өлкелік жоғары билік орны Түркістан атқару комитеті болуы керектігі, оның құрамы 12 адмнан тұруы (жұмысшы-солдат депутаттары кеңесінен 3 өкіл, қалалық өзін-өзі басқару мекемелерінен 3 өкіл, өлкелік мұсылман съезі атынан 6 өкіл) тиістілігі және атқару комитетінің жұмысын бақылап тұратын кеңес құрамы 20 адам (жұмысшы-солдат депутаттары кеңесінен 5 өкіл, қалалық өзін-өзі басқару мекемелерінен 5 өкіл, мұсылман съезі атынан 10 өкіл) болуы керектігі де білдірілген болатын. Мәжілісте бұл ұсыныс та қабыл алынбады. Мәжіліске қатысушылар осыған орай тез арада өлке мұсылмандарының өзін-өзі билеуін қамтамасыз етуді шешеу керек деген ұйғарымға келді. Делегаттар өлкені 98 пайыз тұрғынын құрайтын, саны 10 миллионнан асатын мұсылмандар өзін-өзі билеуге құқылы деп танып, бұл мәселе жөнінде шешім қабылдау үшін жақын арада Түркістан өлкесі мұсылмандарының съезін шақыру қажет деген ұйғарымға келді. Мәжіліс Түркістан өлкесі мұсылмандарының съезін өткізуді ұымдастыратын комиссия құрамын да сайлады. Оған С. Лапин, С. Мақсум, Сыдық Қожа, Әулиеата уезінің өкілі Бигиев және мұсылман әскерилерінің өкілі С. Жүсіпов енді [С.Агзамходжаев, 2006. 183].

Қалыптасқан осындай жадайда «Бірлік туы» газеті ұлттық демократиялық күштерді батыл әрекеттерге көшуге былайша үндеп жатты: «Осы күні Түркістан мұсылмандарының халі өте тұйық. Большевиктер бұрынғы үкімет адамдарын қара күшпен қағып тастап, олардың орындарына өздері орнап алды. Бұл туралы Түркістан халқын есіне алып, ойлаған да ешкім болмады. Енді осындай уақытта мұсылмандардың өздері қарап жатқаны келіспейді. Олар кім жеңсе, соның қанжығасында үн-түн жоқ кете бермей, тіршілік белгісін көрсетулері керек. Біз де елміз ғой. Бізді кім болса сол ықтиярсыз кейіп алып, кете бере ме?».

Ұлттық демократиялық күштерді батыл әрекеттерге шақырып жатқан мұндай үндеулер жарияланып жатқаннан алдын, 7 қараша күні Түркістан атқару комитеті жергілікті жерлерге, соның ішінде Жетісу облысы мен Сырдария облысындағы жұмысшы-солдат депутаттары кеңестеріне жеделхаттар жолдап, 15 қараш күні демократиялық ұйымдардың съезі өтетіндігін, ол съезде өлкедегі билікті ұйымдастыру мәселесі қаралатындығын, соған орай съезге өз өкілдерін жіберу керектігін хабарлаған еді. Осындай әзірлік жұмыстардан кейін 1917 жылы 15 қараша күні Ташкентте жұмысшы-солдат депутаттары кеңестерінің өлкелік III съезі өз жұмысын бастады. Оған 114 делегат қатысты. Солшыл эсер К.Я. Успенскийдің сөзімен ашылған съезде негізінен үш фракция болды. Олар саны бәрінен басым түсетін большевиктер фракциясы, солшыл эсерлер фракциясы және меньшевиктер мен оңшыл эсерлер фракциясы болатын. 16 қараша күні съез делегаттарының қатарына сол күні өз жұмысын аяқтаған өлкелік шаруалар депутаттарының съезіне қатысушылар келіп қосылды. Шаруалар съезіне қатысқан делегаттар солшыл эсерлер фракциясының құрамын енді. Съезге ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардан «Шуро-и-улема» ұйымының өкілі ғана қатысты. Ол С. Лапин болатын. Жұмысшы-солдат депутаттары кеңестерінің III өлкелік съезінің күн тәртібіне: өлкелік билікті ұйымдастыру, жергілікті жердегі билік орындарын құру секілді мәселелер қойылды. Солшыл эсер Зимин өлкелік билікті құру Түркістан тұрғындарының барлығы үшін маңызға ие екенін алға тартып, съезге бұл мәселені талқылау үшін қалалық өзін-өзі басқару мекемелерінің, яғни қалалық думалардың өкілдерін енгізу қажеттігін ұсынды. Бірақ бұл ұсыныс большевиктер тарапынан қабыл алынбады. Меньшевиктер мен оңшыл эсерлер съезде өлкедегі билікті барлық түркістандық «революциялық демократия» өкілдерінен тұратын коалициялық үкіметке беру керектігі жөнінде мәселе көтерді. Меньшевик Гапеев, фракция атынан сөз алып, өлкелік билікке ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдарды мен өзін-өзі

басқару мекемелерінің қатыстыру қажет деген талап қойды. Сөйтіп меньшевиктер мен оңшыл эсерлер барлық ұйымдар мен мекемелердің өкілдерінен тұратын коалициялық үкімет құруды жақтады. Съезде большевиктер мен солшыл эсерлер бірлесе меньшевиктер мен оңшыл эсерлердің ұсынысына бірден қарсы шықты. Большевиктер Түркістандағы билік орталықта құрылған кеңестік биліктің принциптерін басшылыққа ала, пролетарлық негізде құрылуы тиіс деп тапты. Большевик Ф.И. Колесов: «Солдаттар, жұмысшылар мен шаруалар жеңіске жетті. Сондықтан солар билікті өз қолына алуы керек. Біз барлық билікті жұмысшы, солдат және шаруалар депутаттары қолын берілуін талап етеміз деп мәлімдеді» [С.Агзамходжаев, 2006. 71-72]. Өлкедегі билікті ұйымдастыру мәселесі бойынша съезде сөз алған «Шуро-и-улема» ұйымының жетекшісі С. Лапин: «Әділдік бойынша, әрине, мұсылмандар өлкедегі барлық билікті қолына алуға құқылы. Бірақ олардың өзі мұны істегісі келмейді. Олар өлкедегі азшылықтағы орыстардың құқығын қамтамасыз етуді қалайды. Мұсылмандар әйтеуір бір топтып билікті тартып алуын қаламайды, сондай-ақ олар өлкеде революциялық демократияның ғана билік жүргізуіне төзе алмайды», – дей отырып, өлкенің жергілікті тұрғындары атынан мынандай пікір білдірді: «1. Мұсылмандар өлке тұрғындарының 98 пайызын құрайтындықтан өзін-өзі билеуге құқылы.

2. Мұсылмандардың өзіндік жолы құран мен шариатта көрсетілген. Сондықтан олар бірде-бір орыс саяси партияларына қосылмауы мүмкін, бірақ барлық халықтық ұйымдарға сүйене отырып, Құрылтай жиналысына алып баратын билікке қолдау көрсетеді.

3. Жергілікті билік азшылықтағы орыстардың құқықтарын қамтамасыз ете алатын мұсылман өкілдерінен құрылуы тиіс. Оған орыстардан мұсылмандарға ізгі ниетте тұрған орыстар ғана енгізілуі қажет.

4. Билік тек әскерилерге, жұмысшылар мен шаруаларға ғана тиесілі болуы мүмкін емес» [Туркестанские ведомости, 1917: 1].

С. Лапиннің бұл айтқан ұсыныстары ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың біріккен мәжілісінде келісілген шешіммен үйлесе қоймайтын. Онда өлке мұсылмандарының ешқандай да ұйымы кеңестермен бірлескен әрекеттерге бармау керек деген шешім қабылданған еді. Дегенмен С. Лапиннің ұсынысы кеңестердің III съезінде өтпей қалды. Оның ұсынысына 97 делегат қарсы дауыс беріп, 17 делегат қалыс қалды [Туркестанские ведомости, 1917: 2]. Бұл ұсынысқа қарсылық танытқандардың бірі Ходженттегі жұмысшылар депутатының өкілі А. Рахымбаев болатын. Ол жергілікті халықтың атынан С. Лапин ұсыныс білдіре алмайды, жергілікті халықтың пікірі жуық арада өтетін өлкелік мұсылмандар съезінде білдіріледі деп мәлімдеді. Съезде өзінің ұсынысы ешқандай қолдау таппауына байланысты С. Лапин съезден кетуге мәжбүр болды [С.Агзамходжаев, 2006. 73]. Кеңестердің III өлкелік съезі 19 қараша күні өлкедегі билік орындарын құру ісіне нақтылы кірісті. Съездегі фракциялар бұл мәселе бойынша өз жобаларын ұсынды. Солшыл эсерлердің жобасында өлкедегі барлық билік құрамы 18 адамнан тұратын, оның үшеуі жергілікті мұсылман пролетариаты өкілі болатын Халық комиссарлары кеңесінің қолына берілуі керектігі аталып көрсетілді. Сонымен қатар бұл жобада Халық комиссарлары кеңесінің жұмысын бақылаушы орган – жұмысшы-солдат және шаруалар депутаттарының өлкелік кеңесі болатындығы да қарастырылған болатын. Меньшевиктер мен оңшыл эсерлердің біріккен фракциясы съезге құрамы 10 адамнан тұратын әрі жұмысшы-солдат және шаруалар депутаттары кеңесінің бақылауында болатын өлкелік атқару комитетін құру жөнінде жоба ұсынды. Бұл жоба бойынша өлкелік атқару комитетіндегі орынның жартысы жергілікті халық өкілдеріне берілуі тиіс болды. Съезде осы екі жоба да өтпей большевиктер фракциясының жобасы қабыл алынды. Ол жоба бойынша өлкелік жұмысшы-солдат және шаруалар депутаттарының кеңесі қарауындағы Түркістан өлкесі Халық комиссарлары кеңесі құрылатын болды. Халық комиссарлар кеңесінің құрамына 15 адам енетін болып белгіленді. Оның төрағасы болып Ф.И. Колесов сайланды. Халық комиссарлар кеңесінің құрамына сайланғандардың қатарында 8 солшыл эсерлер, 7 большевик

болды. Осылайша, Түркістан өлкесінде құрылған кеңестік жоғары билік орнына бірде-бір жергілікті халық өкілдері енбей қалды [С.Агзамходжаев, 2006. 75]. Съездің соңғы күнгі 22 қарашадағы мәжілісінде жергілікті жерлердегі билікті құру мәселесі қарастырылды. Бұл жөнінде қабылданған қарарда жергілікті жерлердегі биліктің жұмысшы-солдат және шаруалар кеңестерінің қолына өтетіндігі аталып көрсетілді. Осылайша, кеңестердің III өлкелік съезінде Түркістан өлкесінде кеңестік билік жарияланып, қатаң таптық, партиялық принцип бойынша өлкелік үкімет – Түркістан өлкесінің Халық комиссарлары кеңесі құрылды. Бұл үкіметтің құрамына ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардан ешқандай да өкіл енбеді. Үкімет құрамы еуропалық нісілдегі большевиктер мен солшыл эсерлерден ғана тұрды. Түркістанда кеңестік мемлекет жергілікті халықтың қатысуынсыз жүзеге асырылды. Большевиктер Түркістанның жергілікті халқын өлкелік билікке қатыстырмай, пролетариаттың мүддесін жалпы адамзаттық құндылықтардан жоғары қойды. Ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың тегеурінді әрекетке көшпеуін пайдаланған большевиктер өлке халқының тағдырын шешуді өз қолына алды. 1917 жылдың 23 қараша күні Түркістан өлкесі Халық комиссарлары кеңесінің төрағасы Ф.И. Колесов кеңестік үкіметтің басшысы В.И. Ленинге өлкеде кеңестік биліктің жария етілгендігін және оның үкімет құрамы жасақталғанын мәлімдеген жеделхат жолдады [Победа Октябрьской революции в Узбекистане, 1963. 578]. Түркістан өлкелік Халық комиссарлары кеңесінің құрылуы жергілікті жерлерде кеңестік биліктің орнығуына ықпал ете бастады. Бірақ өлкенің жекелеген өңірлерінде кеңестік билік бірден орнай қойған жоқ. Оның орнауы негізінен кеңестік билікке қарсы тұратын күштердің әрекетіне де байланысты болды. Түркістан өлкелік кеңестердің съезі өтіп жатқан кезде-ақ кеңестік билік Перовскіде, Чарджоуда Жызақта орнап үлгерген еді. Сырдария облыстық жұмысшы-солдат депутаттары кеңесі облыстағы билікті өз қолына алғаны жөнінде 8 қараша күні мәлімдеме таратқан болатын. Кеңестік билік орнаған жерлерде Уақытша үкіметтің билік орындары жойылып, оның орнына кеңестік билік орындарын құру жүзеге асырылды. Мұны қамтамасыз ету үшін Түркістан өлкелік халық комиссарлары кеңесі шұғыл түрде қызыл гвардия жасақтарын құруды қолға алды. Жетісу облысында қоғамдық-саяси ұйымдардың тегеурінді қарсылық көрсетуіне байланысты кеңестік билік тез арада кеңестер қолына өте қоймады. Жетісу облыстық Қазақ-қырғыз комитеті секілді т.б. қоғамдық-саяси ұйымдар кеңестік билікті мойындамайтындығын танытты. Мұндай ұйымдардың әрекеті облыс комиссарының және Уақытша үкіметтің Түркістан комитетінің мүшесі болған О.А. Шкапский тарапынан да қолау тапты. Ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдар жергілікті жерлерде кеңестік биліктің орнығуына қарсы тұрды. Тек «Шуро-и-улема» ұйымы ғана кеңестік билікпен ымыраға келуге ыңғай танытты. Бірақ оның мұндай әрекеті де сол кезде нәтижелі бола қоймады. Сондықтан да «Шуро-и-улема» ұйымы Түркістан өлкесі мұсылмандарының орталық кеңесі ойластырған іс-шараларға тартыла бастады. Түркістанда кеңестік биліктің жариялануына Түркістан өлкесі мұсылмандарының орталық кеңесі қарсы екендігін ұлттық басылымдар акрылы былайша білдірді: «Соңғы кезде бүті русияны астан-кестен қылған большевик бәлекетінің салқыны Түркістанға тиді. Түркістанның не тұрмысына, не табиғатына тура келмейтін большевиксаясатын күшпен жүргізбекші болып, орыстың солдаттары мен жұмыскерлері қару-жарақ жұмсап зорлықпен билік жүргізе бастады. Түркістан аймағында жүзге екуден-ақ келетін орыс, оның бәрі де емес оннан бірі-ақ келетін солдат пен жұмыскерлері мұсылманның бір адамында ішіне алмай үкіметті өздеріне ғана сайлап, мұсылмандарды адам санына алмай, бостандық дегенді естен шығарып, ескі заманнан да таршылық күндер тудырды. Мұсылмандардың әзірге бар ұйымдарын советтердің қаскүнемдері деп, біреуіне ілтипат жасамады. Жұмыскерлер мен солдаттардың ұйымдары керек, «демократия» керек деп Түркістанның маңайына әлі бітпеген нәрселерді талап қылды. Мұндайларымыз жоқ десек, жетілгенше біздейлерге бағынасындар; сендерге бұл қалыпта тұрғандарында ерік беріп болмайды, сендер «буржуй» байларсындар дейді. Мұнан кейін Түркістан мұсылмандарына не

автономия, федерация, бостандық дегендердің бәрімен қоштасып, Түркістан большевиктеріне қусырып, құлдыққа мойынсұну, не намысқа шауып, отанын аяқ асты қылып отырған бес-алты бұралқы ит қатарлы бұзықтарға «ол біздікі, дәретсіз адам қолыңды тарт, аулақ жүр» деп өз билігін өз қолдарына алу қалды. ... Біздің Түркістан Учредительное собраниеде ерік аламыз деп сабыр қылумен бұл жерге дейін келді, ақырында большевик деген қиянатшыл автономия былай тұрғандаәзіргі азғантай еріктен айырып, тұйыққа қуып тыққан соң һәм бұл қалыпта тұрғанда Учредительное собраниеінің болар болмасы белгісіз болған соң, халық автономиясын ығлан қылудан басқа, құлдыққа мойынсұну болмаса, ылаж қалмады» [Бірлік туы, 1917: 2]. Ташкент қаласындағы Түркістан өлкесі мұсылмандарының орталық кеңесінің төрағасы М. Шоқай және бұл ұйымның өзге де мүшелері Түркістан өлкелік Халық комиссарлар кеңесі құрылған бойда халықтың көңіл-күйін білу мақсатында облыстар мен қалаларды аралап, Самарқан, Қоқан қалаларында халықпен бірнеше кездесулер өткізеді. Ұйым мүшелері Ферғана өңіріндегі тұрғындармен кездесу барысында «мұсылмандарға өзінің ұлттық талап-тілектерін ашық білдіруге уақыттың келгендігін» мәлімдеп, оларды ендігі кезде белсенді әрекетке көшуге үгіттейді. Мұндай кездесулер барысында «ұлттық күрестің бірыңғай бағытын» анықтау үшін төтенше жалпыөлкелік мұсылман съезін шақыру керектігі мәселесі көтеріледі. Осындай жиындардың барысында жергілікті жерлердегі ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың өкілдеріне мынандай мазмұндағы хаттар жолданды: «Құрылтай жиналысына жетпей Уақытша үкімет құлады. Түркістанда өкімет билігі жұмысшы-солдат депутаттарының қолына көшті. Түркістандағы орыс солдаттары, жұмысшылары мен қоныс аударушы шаруаларының алабөтен ерекшеліктері өлкедегі бейбіт өмірге де, оны мекендеген халықтардың бір-бірімен туыстық қарым-қатынас орнатуына да қауіп төндірді. Ташкент большевиктері мұсылмандар өкілдерінің мемлекеттік биліктің орталық органдарына қатысуына ашық түрде қарсы шығуда. Орыс революциясының азаттық ұрандарына берік өлкелік мұсылман кеңесі мұсылман ағайындарын орын алып отырған оқиғаларға байыпты назар аудару және өзіміздің түйінді сөзімізді айту үшін 25 қарашада Қоқанда шақырылатын төтенше құрылтайға өз өкілдеріңізді жіберуге шақырады» [К.Есмағамбетов, 2008. 125-127].

Осылайша, Түркістан өлкесі мұсылмандарының орталық кеңесінің ұйымдастыруымен қалыптасқан ахуалға байланысты шешім қабылдау үшін 25 қараша күні Қоқанда төтенше мұсылмандар съезі өтетін болып белгіленді. Бұл съезге өлкедегі барлық ұлттық қоғамдық-саяси ұйымдардың өкілін қатыстырту мақсатындағы іс-шаралар жүзеге асырыла бастады.

Қорытынды

Түркістан өлкелік Халық комиссарлары кеңесінің құрылуы жергілікті жерлерде кеңестік биліктің орнығуына ықпал ете бастады. Бірақ өлкенің жекелеген өңірлерінде кеңестік билік бірден орнай қойған жоқ. Оның орнауы негізінен кеңестік билікке қарсы тұратын күштердің әрекетіне де байланысты болды. Оның үстіне қоғамдық-саяси ұйымдардың тегеурінді қарсылық көрсетуіне байланысты кеңестік билік тез арада кеңестер қолына өте қоймады. Өйткені Түркістандағы қоғамдық-саяси ұйымдар кеңестік билікті мойындамайтындығын ашықтан-ашық көрсетті.

Әдебиеттер

- Рыскулов Т. Революция и коренное население Туркестана. – Ташкент: Узгосиздат, 1925. – Ч.І. 1917 - 1918. – 218 с.
- Сафаров г. Колониальная революция (опыт Туркестана). – М.: Госиздат, 1922. – 147 с.
- Муравейский С. Сентябрьские события в 1917 году // Пролетарская революция. – 1924. – №10.– С. 138-161.
- ҚРОММ. 9-қ., 1-т., 26-іс.
- Приказ Генерального комиссара П.А. Коровиченко // Туркестанское слово. – 1917. – 9 ноябрь.
- Проект об образовании Туркестанского исполнительного комитета // Наша газета. – 1917. – 8 ноябрь.
- В ташкенте состоялось краевое совещание // Туркестанское слово. – 1917. – 10 ноябрь.
- Объединенное собрание Краевого мусульманского совета // Туркестанские ведомости. – 1917. – 17 ноябрь.
- Есмағамбетов К.Л. Әлем таныған тұлға (М. Шоқайдың дүниетанымы және қайраткерлік бомысы). – Алматы: Дайк-Пресс, 2008. – 504 б.
- Ғұламалар съезі // Бірлік туы. – 1917. – 16 ноябрь.
- Агзамходжаев С.С. История Туркестанской автономии (Туркистон Мухторияти). – Ташкент: «Тошкент ислом университети», 2006. – 268 с.
- Краевой съезд Советов рабочих и солдатских депутатов // Туркестанские ведомости. – 1917. – 21 ноябрь.
- Победа Октябрьской революции в Узбекистане. Сб. документов. –Т.І. – Ташкент «Фан», 1963. – 658 с.

References

- Ryskulov T. Revolyutsiya i korennoye naseleniye Turkestana. – Tashkent: Uzgosizdat, 1925. – V 1, 1917 - 1918. – 218 p.
- Safarov G. Kolonialnaya revolyutsiya (opyt Turkestana). – M.: Gosizdat, 1922. – 147 p.
- Muraveyskiy S. Sentyabrskiyе sobytiya v 1917 godu // Proletarskaya revolyutsiya. – 1924. – №10.– p. 138-161.
- Central State Archive of the Republic of Kazakhstan. F. 9, R. 1, F. 26
- Prikaz General'nogo komissara P.A. Korovichenko // Turkestanskoye slovo. – 1917. – 9 november.
- Proyekt ob obrazovanii Turkestanskogo ispolnit'l'nogo komiteta // Nasha gazeta. – 1917. – 8 november.
- V tashkente sostoyalos krayevoye soveshchaniye // Turkestanskoye slovo. – 1917. – 10 november.
- Obyedinnenoye sobraniye Krayevogo musulmanskogo soveta // Turkestanskiye vedomosti. – 1917. – 17 november.
- Yesmağambetov K.L. Alem tanyğan tulğa – Almaty: Dayk-Press, 2008. – 504 p.
- Gulamalar syezі // Бірлік tuy. – 1917. – 16 november.
- Agzamkhodzhaev S.S. Istoriya Turkestanskoy avtonomii (Turkiston Mukhtoriyati). – Tashkent: «Toshkent islom universiteti», 2006. – 268 p.
- Krayevoy syezd Sovetov rabochikh i soldatskikh deputatov // Turkestanskiye vedomosti. – 1917. – 21 november.
- Pobeda Oktyabrskoy revolyutsii v Uzbekistane. Sb. dokumentov. –V 1. – Tashkent «Fan», 1963. – 658 p.

МАЗМҰНЫ

Алиакбарова А.П., Дүкенбаева З.О.	
ТҮРКИЯДАҒЫ ҚАЗАҚ ДИАСПОРАСЫНЫҢ ТАРИХЫ.....	5
Губайдуллина М.Ш., Лю Ци, Суйналиев А.А.	
ҚАЗАҚСТАН – РЕСЕЙ ЖӘНЕ ЕУАЗИЯЛЫҚ ДИПЛОМАТИЯ ҚАТЫНАСТАРЫ.....	11
Жақсылықов А.Ж., Мәжен Е., Жамашев А.	
БҰХАР ЖЫРАУДЫҢ ПОЭЗИЯСЫНДАҒЫ ДІНИ САРЫН.....	20
Жансентова М.М.	
АСЫЛБЕК СЕЙІТОВ ҚУҒЫН-СҮРГІН ҚҰРБАНЫ.....	29
Жанұзақ Р.Ж.	
МЕМЛЕКЕТТІК ДУМАҒА САЙЛАНҒАН ҚАЗАҚ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ НЕГІЗГІ МӘСЕЛЕЛЕР (1906-1907).....	34
Жораева Г.Т.	
ҰЛТ ИНТЕЛЛИГЕНЦИЯСЫНЫҢ ҚУҒЫНДАЛУ ТАРИХЫ (XX ҒАСЫРДЫҢ 20 ЖЫЛДЫҢ СОҢЫ-30 ЖЫЛДЫҢ БАСЫ).....	40
Жуманова А.З.	
1940 - 1980 ЖЖ. БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ТІЛДІК РЕФОРМА ЖӘНЕ ОНЫҢ ЖҮЗЕГЕ АСУЫ.....	46
Жүрсінбаев Б.А.	
ТҮРКІСТАНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ҰЙЫМДАРДЫҢ КЕҢЕСТІК БИЛІКТІҢ ОРНАУЫНА БАЙЛАНЫСТЫ ҰСТАНЫМДАРЫ.....	61
Икрам Н.Ә.	
ҰЗЫНАҒАШ ШАЙҚАСЫНЫҢ СЕБЕПТЕРІ МЕН НӘТИЖЕСІ.....	73
Исова Л., Стыбаев Б.	
ҚАЗІРГІ КЕЗЕҢДЕГІ ҚАЗАҚСТАН-МАЖАР ҚАТЫНАСТАРЫНЫҢ АХУАЛЫ МЕН ДАМУ КЕЛЕШЕГІ.....	79
Каттабекова Н.Қ.	
КӨНЕ ТҮРІКТЕРДЕГІ ТӘҢІРШІЛДІК.....	87
Күркеев Е.М.	
ЭТНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ СӘЙКЕСТІКТІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	94
Кыйзатова С.М.	
ҚАЗАҚ ЖАСТАРЫНЫҢ ҰЛТАРАЛЫҚ НЕКЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ.....	99
Қабдолдина К.Қ.	
КЕҢЕСТІК ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚАЗАҚ ӘЙЕЛДЕРІНІҢ ТЕНДІК МӘСЕЛЕСІ.....	106
Қалиолла А., Шарыпқазы Н.	
ҚЫТАЙ «СҮЙЕК ЖАЗУЫНЫҢ» ТАБЫЛУЫ МЕН ҒЫЛЫМИ АЙНАЛЫМҒА ЕНУІ.....	113
Қасабекова Е.Қ.	
ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ДІНДАРЛЫҚ ДӘСТҮРЛЕРІНЕ ШОЛУ.....	121
Қозыбақова Ф.А., Бекмаш Ә.С.	
РАЙЫМБЕК БАТЫР ЖӘНЕ ОНЫҢ КЕСЕНЕСІНІҢ САЛЫНУ ТАРИХЫНАН.....	129
Қоңырбаев Н.Ө.	
ХІХ ҒАСЫРДЫҢ АЯҒЫНДАҒЫ ОМБЫ УЕЗІ ҚАЗАҚТАРЫНЫҢ КӘСІПШІЛІГІ.....	137
Қуанбай О.Б.	
ҚАЗАҚ - ЖАПОН ТІЛДЕРІНІҢ ТАРИХИ ТАМЫРЛАСТЫҒЫ.....	144
Лебаев Ф.Р.	
СЕМЕЙ ІШКІ ОКРУГЫНЫҢ ҚҰРЫЛУЫ: ТАРИХНАМАЛЫҚ АСПЕКТ.....	166
Маулит Б., Шарыпқазы Н.	
ҚЫТАЙ ИМИДЖІНІҢ ҚАЛЫПТАСУ ФАКТОРЫ.....	174
Мырзабеков М.С., Мырзабекова Р.С.	
ДЖ. У. БУШ ТҰСЫНДАҒЫ АҚШ СЫРТҚЫ САЯСАТЫНЫҢ БАСТЫ ҰСТАНЫМДАРЫ.....	186
Нұрсұлтанова Л.Н., Аубакирова Д.Н.	
ҚАЗАҚСТАН-ЕУРОПАЛЫҚ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ЖОБАЛАР.....	197
Омарова Г.Ә., Мурзаходжаев Қ.М.	
ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНЫҢ ЭТНО-ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ДАМУЫ (1999-2018 ЖЖ.).....	207
Сандыбаева А.Д.	
ТҮРКІСТАН ҚАЛАСЫНДАҒЫ ХІХ ҒАСЫРДЫҢ СОҢЫ МЕН ХХ ҒАСЫРДЫҢ БАС КЕЗІНДЕГІ ӘЛЕУМЕТТІК-САЯСИ ҮДЕРІСТЕР.....	215

Сәтенова М.Р., Шалабаева А.Б.	
ҰЛЫ ЖҮЗ ҚАЗАҚТАРЫНЫҢ РЕСЕЙ БОДАНДЫҒЫН ҚАБЫЛДАУ ТАРИХЫНАН.....	222
Сәкен С.И.	
НОҒАЙЛЫ ДӘУІРІ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ЭПОСЫ.....	232
Смағұлов Б.	
XVIII –XX ҒАСЫРЛАРДА ҚАЗАҚТАРДЫҢ ЭТНИКАЛЫҚ ҚҰРАМЫНДАҒЫ «ҚОЖА» ГЕНЕАЛОГИЯЛЫҚ ТОБЫ.....	243
Танатарова Ж.Т., Маратова С.А.	
ҚАЗАҚСТАН МЕН ТҮРКИЯ АРАСЫНДАҒЫ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ЖӘНЕ МӘДЕНИ-ТАРИХИ ҚАТЫНАСТАР (ТӘУЕЛСІЗДІК ЖЫЛДАРЫ).....	259
Тасилова Н.А.	
ТӘУЕКЕЛ ХАННЫҢ ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТТІЛІГІН НЫҒАЙТУДАҒЫ РӨЛІ МЕН СЫРТҚЫ САЯСАТТАҒЫ ҰСТАНЫМЫ.....	263
Токбергенова З.С.	
ТҮРКІСТАН ӨЛКЕСІНДЕГІ ЖӘДИДШІЛДІК ҚОЗҒАЛЫСТЫҢ ҚЫЗМЕТІ.....	271
Токболат С.Т.	
ТҮРКІСТАН ӨЛКЕСІНДЕГІ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ҰЙЫМДАРДЫҢ БОЛЬШЕВИКТЕРМЕН ҚАТЫНАСЫ.....	284
Уалтаева А.С., Отар А.С.	
Ғ.Н. БӨКЕЙХАНОВ ҚОҒАМ ЖӘНЕ МЕМЛЕКЕТ ҚАЙРАТКЕРІ.....	296
Уразмагамбетов Н.Н.	
ШЕТЕЛ ҒАЛЫМДАРЫ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ АШАРШЫЛЫҚ МӘСЕЛЕСІНІҢ ЗЕРТТЕЛУІ...301	
Хакім А.Е.	
ТАРИХ-И РАШИДИ ШЫҒАРМАСЫНДАҒЫ МОҒОЛСТАНҒА ҚАТЫСТЫ ЖЕР-СУ АТТАРЫ.....	307
Шакенов С.Т., Ерғабылов А.Е., Рысбек Б.	
ҚАЛБА-НАРЫМ ӨҢІРІНДЕГІ ЕЖЕЛГІ МЕТАЛЛУРГИЯ, ТАУ- КЕН ІСІНІҢ ЗЕРТТЕЛУ ТАРИХЫНДАҒЫ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕР.....	317
Шалдарбекова А.	
ТҮРКІ ӨРКЕНИЕТІНІҢ ХРОНОЛОГИЯСЫ МӘСЕЛЕСІ БОЙЫНША.....	323
Шалдарбекова А.Б.	
ҚАЗАҚСТАНДА РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ САНА СЕЗІМНІҢ ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ ЖАҒДАЙЫ ТУРАЛЫ: ТАРИХИ КӨЗҚАРАС.....	328
Шарапова Қ.	
МҰСТАФА ШОҚАЙ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ТӘУЕЛСІЗДІК ИДЕЯСЫ.....	333
Шоинжанова М.Т., Уалтаева А.С.	
ҚАЗАҚ-ҮНДІ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ ҰЛТТЫҚ ХАРАКТЕРІ (САЛЫСТЫРМАЛЫ СИПАТЫ).....	338
Эрейли А.Б., Мақашева К., Шалкеева З.	
ИСЛАМ ЫНТАМАҚТАСТЫҚ ҰЙЫМЫНЫҢ ДАУ- ЖАНЖАЛДАРДЫ РЕТТЕУДЕГІ ӨЛЕУЕТІ.....	345

СОДЕРЖАНИЕ

Алиакбарова А.П., Дукенбаева З.О. ИСТОРИЯ КАЗАХСКОЙ ДИАСПОРЫ В ТУРЦИИ.....	5
Губайдуллина М.Ш., Лю Ци, Суйналиев А.А. ОТНОШЕНИЯ КАЗАХСТАН – РОССИЯ И ЕВРАЗИЙСКАЯ ДИПЛОМАТИЯ.....	11
Жаксылыков А.Ж., Мажен Е., Жамашев А. РЕЛИГИОЗНЫЕ МОТИВЫ В ПОЭЗИИ БУХАР ЖЫРАУ	20
Жансеитова М.М. ЖЕРТВА РЕПРЕССИЙ АСЫЛБЕК СЕЙТОВ.....	29
Жанұзақ Р.Ж. ОСНОВНЫЕ ВОПРОСЫ В РАБОТЕ ДЕПУТАТОВ-КАЗАХОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДУМЫ (1906-1907).....	34
Жораева Г.Т. ИСТОРИЯ РЕПРЕССИЙ КАЗАХСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ (КОНЕЦ 20-Х-НАЧАЛО 30-Х ГГ. XX ВЕКА).....	40
Жуманова А.З. ЯЗЫКОВАЯ РЕФОРМА В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ И ЕЕ РЕАЛИЗАЦИЯ В 1940-1980-х гг.....	46
Джурсунбаев Б.А. ПОЗИЦИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ ТУРКЕСТАНА В СВЯЗИ С СТАНОВЛЕНИЕМ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ.....	61
Икрам Н.А. ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ УЗУНАГАЧСКОЙ БИТВЫ.....	73
Исова Л., Стыбаев Б. СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНСКО-ВЕНГЕРСКИХ ОТНОШЕНИЙ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ.....	79
Каттабекова Н.К. ТЕНГИРИАНСТВО У ДРЕВНИХ ТЮРКОВ.....	87
Куркеев Е.М. НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ЭТНИЧЕСКОЙ И НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ.....	94
Кыйзатова С.М. МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫЕ БРАКИ КАЗАХСКОЙ МОЛОДЕЖИ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ.....	99
Кабдолдина К.К. ПРОБЛЕМА РАВЕНСТВА КАЗАХСКИХ ЖЕНЩИН В СОВЕТСКОМ КАЗАХСТАНЕ.....	106
Қалиолла А., Шарыпқазы Н. ОТКРЫТИЕ КИТАЙСКИХ «ПИСЕМ НА КОСТЯХ» И ИХ ВВЕДЕНИЕ В НАУЧНЫЙ ОБОРОТ	113
Касабекова Е.К. ОБЗОР РЕЛИГИОЗНЫХ ТРАДИЦИЙ КАЗАХСКОГО НАРОДА.....	121
Қозыбақова Ф.А., Бекмаш Ә.С. ИЗ ИСТОРИИ БАТЫРА РАЙЫМБЕКА И ЕГО МАВЗОЛЕЯ.....	129
Конырбаев Н.О. РЕМЕСЛА У КАЗАХОВ ОМСКОГО УЕЗДА КОНЦА XIX ВЕКА.....	137
Қуанбай О.Б. ИСТОРИЧЕСКАЯ ОДНОКОРЕНЕННОСТЬ КАЗАХСКОГО И ЯПОНСКОГО ЯЗЫКОВ.....	144
Лебаев Ф.Р. ФОРМИРОВАНИЕ СЕМИПАЛАТИНСКОГО ВНУТРЕННЕГО ОКРУГА: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ АСПЕКТ.....	166
Маулит Б., Шарыпқазы Н. ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ИМИЖДА КИТАЯ.....	174
Мырзабеков М.С., Мырзабекова Р.С. ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ США ПРИ ДЖ. У. БУШЕ.....	186
Нурсултанова Л.Н., Аубакирова Д.Н. КАЗАХСТАНСКО-ЕВРОПЕЙСКИЕ ИНВЕСТИЦИОННЫЕ ПРОЕКТЫ.....	197
Омарова Г.А., Мурзаходжаев К.М. ЭТНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ НАСЕЛЕНИЯ КАЗАХСТАНА (1999-2018 ГГ.).....	207
Сандыбаева А.Д. СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В ГОРОДЕ ТУРКЕСТАНЕ В КОНЦЕ XIX - НАЧАЛО XX ВВ.....	215

Сатенова М.Р., Шалабаева А.Б. ИЗ ИСТОРИИ ПРИНЯТИЯ РОССИЙСКОГО ПОДДАНСТВА КАЗАХАМИ СТАРШЕГО ЖУЗА.....	222
Сакен С.И. НОГАЙСКАЯ ЭПОХА И КАЗАХСКИЙ ЭПОС.....	232
Смагулов Б.К. ГЕНЕАЛОГИЧЕСКАЯ ГРУППА «ҚОЖА» В ЭТНИЧЕСКОМ СОСТАВЕ КАЗАХОВ В XVIII–XX В.....	243
Танатарова Ж.Т., Маратова С.А. ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ И КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ КАЗАХСТАНОМ И ТУРЦИЕЙ (В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ).....	259
Тасилова Н.А. РОЛЬ ТАУЕКЕЛ ХАНА В УКРЕПЛЕНИИ КАЗАХСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ И ЕГО ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА.....	263
Токбергенова З.С. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ДЖАДИДСКОГО ДВИЖЕНИЯ ТУРКЕСТАНСКОГО КРАЯ.....	271
Токболат С.Т. ОТНОШЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ТУРКЕСТАНСКОГО КРАЯ С БОЛЬШЕВИКАМИ.....	284
Уалтаева А.С., Отар А.С. Г.Н. БУКЕЙХАНОВ – ОБЩЕСТВЕННЫЙ И ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ДЕЯТЕЛЬ.....	296
Уразмагамбетов Н.Н. ИЗУЧЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ ГОЛОДА В КАЗАХСТАНЕ В ТРУДАХ ЗАРУБЕЖНЫХ УЧЕНЫХ.....	301
Хаким А.Е. ТОПОНИМЫ МОГУЛИСТАНА В «ТАРИХ-И РАШИДИ».....	307
Шакенов С.Т., Ергабылов А.Е., Рысбек Б. НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ИСТОРИИ ИЗУЧЕНИЯ ДРЕВНЕЙ МЕТАЛЛУРГИИ НА ТЕРРИТОРИИ КАЛБА-НАРЫМСКИХ ПРЕДГОРИЙ.....	317
Шалдарбекова А. К ВОПРОСУ О ХРОНОЛОГИИ ТЮРКСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ.....	323
Шалдарбекова А.Б. ОСОВРЕМЕННОМ СОСТОЯНИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН: ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ.....	328
Шарапова К. ИДЕЯ НЕЗАВИСИМОСТИ В ТРУДАХ МУСТАФЫ ШОКАЯ.....	333
Шоинжанова М.Т., Уалтаева А.С. НАЦИОНАЛЬНЫЙ ХАРАКТЕР В КАЗАХСКО-ИНДИЙСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ (СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ).....	338
Эрейли А.Б., Макашева К., Шалкеева З. ПОТЕНЦИАЛ ОРГАНИЗАЦИЙ ИСЛАМСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В УРЕГУЛИРОВАНИИ КОНФЛИКТОВ.....	345

CONTENTS

Aliakbarova A., Dukenbaeva Z. HISTORY OF KAZAKH DIASPORA IN TURKEY.....	5
Gubaidullina M.S., Lu Qui, Suinaliyev A.A. KAZAKHSTAN –RUSSIA RELATIONS AND EURASIAN DIPLOMACY.....	11
Zhaksylykov A., Mazhen E., Zhamashev A. RELIGIOUS MOTIVES IN THE POETRY OF THE BUKHAR ZHYRAU.....	20
Zhanseitova M.M. THE VICTIM OF REPRESSION ASYLBEK SEITOV.....	29
Zhanuzak R.Zh. MAJOR ISSUES IN THE WORK OF KAZAKH DEPUTIES OF THE STATE DUMA (1906-1907).....	34
Zhorayeva G.T. HISTORY OF THE NATIONAL INTELLIGENTSI APERSECUTION.....	40
Zhumanova A. LANGUAGE REFORM IN THE EDUCATION SYSTEM AND ITS IMPLEMENTATION IN 1940-1980s.....	46
Dzhursunbaev B.A. POSITIONS OF NATIONAL SOCIAL AND POLITICAL ORGANIZATIONS OF TURKESTAN IN CONNECTION WITH THE FORMATION OF SOVIET POWER.....	61
Ikram N.A. REASONS AND CONSEQUENCES OR THE UZUNAGACH.....	73
Issova L., Stybayev B. THE STATE AND PROSPECTS OF THE KAZAKH-HUNGARIAN RELATIONS DEVELOPMENT AT THE PRESENT STAGE.....	79
Kattabekova N.K. TENGRI OF THE ANCIENT TURKS.....	87
Kurkeyev E.M. SOME QUESTIONS OF ETHNIC AND NATIONAL IDENTITY.....	94
Kyzatova S.M. INTER-ETNIC MARRIAGES OF THE KAZAKH YOUTH AND THE DEVELOPMENT TRENDS.....	99
Kabdoldina K.K. THE PROBLEM OF EQUALITY OF KAZAKH WOMEN IN SOVIET KAZAKHSTAN.....	106
Kaliolla A., Sharypkazy N. DISCOVERY OF THE CHINESE “LETTERS ON THE BONES” AND THEIR INTRODUCTION INTO SCIENTIFIC CIRCULATION.....	113
Kassabekova E. OVERVIEW OF THE RELIGIOUS TRADITIONS OF THE KAZAKH PEOPLE.....	121
Kozybakova F.A., Bekmash A.S. FROM THE HISTORY OF RAYIMBEK BATYR AND HIS MAUSOLEUM.....	129
Konyrbayev N. SANDCRAFTS OF THE KAZAKHS OF THE OMSK DISTRICT IN THE END OF THE 19th CENTURY.....	137
Kuanbay O. HISTORICAL SINGLE ROOTEDNESS OF KAZAKH AND JAPANESE LANGUAGES.....	144
Lebayev F.R. FORMATION OF THE SEMEY INTERNAL DISTRICT: HISTORIOGRAPHICAL ASPECT.....	166
Maulit B., Sharypkazy N. THE FORMATION FACTOR OF IMAGE OF CHINA.....	174
Myrzabekov M.S., Myrzabekova R.S. BASIC PRINCIPLES OF USA FOREIGN POLICY UNDER G.W.BUSH.....	186
Nursultanova L.N., Aubakirova D.N. KAZAKHSTAN-EUROPEAN INVESTMENT PROJECTS.....	197
Omarova G.A., Murzakhodzhayev K.M. ETHNIC-DEMOGRAPHICAL DEVELOPMENT OF THE POPULATION OF KAZAKHSTAN (1999-2018).....	207
Sandybaeva A.D. SOCIO-POLITICAL PROCESSES IN THE CITY OF TURKESTAN (LATE XIX - EARLY XX CENTURIES).....	215

Satenova M.R., Shalabaeva A.B. FROM THE HISTORY OF THE ACCEPTANCE OF RUSSIAN GOVERNMENT BY THE KAZAKHS OF THE SENIOR ZHUZ.....	222
Saken S.I. NOGAI ERA AND KAZAKH EPIC.....	232
Smagulov B. THE GENEALOGICAL GROUP “QOJA” IN THE ETHNIC COMPOSITION OF THE KAZAKHS IN THE XVIII – XX CENTURIES.....	243
Tanatarova Zh., Maratova S. PUBLICLY POLITICAL AND CULTURAL-HISTORICAL CONNECTIONS BETWEEN KAZAKHSTAN AND TURKEY (INDEPENDENCE YEARS).....	259
Tasilova N.A. THE ROLE OF KHAN'S TOWEKEL IN STRENGTHENING OF KAZAKH STATEHOOD AND ITS FOREIGN POLICY.....	263
Tokbergenova Z.S. THE ACTIVITIES OF JADIDISM MOVEMENT IN TURKESTAN REGION.....	271
Tokbolat S.T. RELATIONS OF POLITICAL ORGANIZATIONS IN THE TURKESTAN REGION WITH THE BOLSHEVIKS.....	284
Ualtaeva A.S., Otar A.N. G.N. BUKEIKHANOV – PUBLICFIGURE AND STATESMAN.....	296
Urazmagambetov N.N. STUDYING THE KAZAKHSTAN’S FAMINE ISSUE IN THE WRITINGS OF FOREIGN SCHOLARS.....	301
Khakim A. TOPONYMS OF MOGHULISTAN IN «TARIKH-I RASHIDI».....	307
Shakenov S.T., Ergabylov A.E., Rysbek B. SOME ISSUES IN STUDYING THE HISTORY OF ANCIENT METALLURGY IN THE TERRITORY OF THE KALBA-NARYM FOOTHILLS.....	317
Shaldarbekova A. TO THE QUESTION OF THE CHRONOLOGY OF THE TURKIC CIVILIZATION.....	323
Shaldarbekova A. ON THE CURRENT STATE OF NATIONAL IDENTITY IN KAZAKHSTAN: HISTORICAL ASPECT.....	328
Sharapova K. THE IDEA OF INDEPENDENCE IN THE WRITINGS OF MUSTAFA SHOKAY.....	333
Shoinzhanova M.T., Ualtayeva A.S. NATIONAL CHARACTER IN KAZAKH AND INDIAN LITERATURE (COMPARATIVE ANALYSIS).....	338
Ereyli A.B., Makasheva K., Shalkeyeva Z. POTENTIALS OF THE ORGANIZATION OF THE ISLAMIC COOPERATION (OIC) TO CONFLICT RESOLUTION.....	345

EDU.E-HISTORY.KZ

электрондық ғылыми журналы 2019. 2(18)

Бас редактор:
Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген:
Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 30.06.2019.
Пішімі 70х100/16. Баспа табағы 26,6.

Құрылтайшысы және баспагері:
Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:
050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй
ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМКТел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru.
Журнал сайты: <https://edu.e-history.kz>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТжЭИ басылған:
050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй